

Lettelbert

Botten in de muur

Voor onderzoek werden de skeletresten overgebracht naar het Biologisch Archeologisch Instituut te Groningen, dat later is opgegaan in het huidige Groninger Instituut voor Archeologie. Uit de analyse bleek dat de ingemetselde fragmenten onder andere afkomstig waren van een rechter schouderblad en van nog een kleiner schouderblad, verschillende wervels en het bovenste gedeelte van het borstbeen. Het betrof een skelet van een of meer

Archeologisch onderzoek

volwassenen. Over het geslacht kon niets

worden gezegd. Het viel op dat de delen onderling verschilden van consistentie en kleur: sommige waren gelig, andere veel witter, en een aantal grijs verkleurd. Op sommige botfragmenten waren kalkresten aanwezig. Het BIA-rapport concludeert: “De plaats en het karakter der vondst doen vermoeden, dat we hier met een door het toeval ontstane situatie te maken hebben. Wellicht zijn enkele skeletdelen van (een geruimd deel van) het kerkhof terecht gekomen in het zand, waarmee het cement voor de bouw van de kerk werd vermengd?” Dit lijkt echter onwaarschijnlijk, omdat de delen veel te grof en te talrijk zijn om ongemerkt met het zand in het cement terecht te komen. Bovendien werden de skeletdelen in een gat in de al bestaande muur ingemetseld, waardoor ze logischerwijs geen deel van het cement bedoeld voor de kerkbouw geweest konden zijn.

Meer ingemetselde skeletten

De zaak herinnert aan enkele andere: in de kerk van Scheemda werden in 1792 in de westmuur twee complete skeletten gevonden; in de voormalige kerk van Wagenborgen trof men medio 1820 in de zuidmuur “eene groote verzameling van menschen beenderen en bekkendeelen” en in de muur van de kerk van Meedhuizen werden kort na de Tweede Wereldoorlog allerlei menselijke botten ontdekt. In alle gevallen was duidelijk dat de knekels ooit bewust een plaats in de muur hadden gekregen in uitgespaarde ruimtes die speciaal hiervoor gemetseld waren. Deze bijzettingen kunnen mogelijk worden verklaard vanuit het ruimen van graven op het kerkhof: vrijgekomen botfragmenten zouden bij gebrek aan grafruimte dan maar in de muur van de kerk zijn bijgezet. Dit verklaart niet waarom de ingemetselde botten niet gewoon in de daarvoor gebruikte knekelput terecht zijn gekomen.

Uitgesloten wordt dat het gaat om ter dood veroordeelden die vroeger soms levend ingemetseld werden. Dit gebeurde ook niet of nauwelijks in de setting van een kerk. Daarbij zouden over zulke heftige executies in Groninger dorpjes wel historische gegevens bewaard zijn gebleven.

Reuzenbotten?

Aangenomen wordt dat de relictten tijdens de bouw van de kerken in de muur zijn geplaatst, dit is dus in de (late) middeleeuwen geweest. In die tijd dacht men vaak anders dan nu, vaak werd een direct verband gezien tussen de uiterlijke verschijningsvorm van iets en een praktische uitwerking daarvan. Zou het misschien zo geweest kunnen zijn dat men indertijd de botten van grote mensen (die misschien werden gezien als 'reuzen') in de muur heeft bijgezet, vanuit de gedachte dat deze mee zouden helpen de muren overeind te houden? Vragen te over met betrekking tot de vondst van menselijke beenderen in muren van kerken. Een definitief antwoord hierop is (nog) niet gegeven. De botresten van Lettelbert zijn na het onderzoek weer teruggeplaatst. Zij rusten verder op hun oude vertrouwde plek in de muur van de kerk.

